

Willem van der Zaan

Schout-bij-Nacht

29 juni 1621 – 17 maart 1669

Door Frits Rohling

Als enige in zijn soort wordt Hr. Ms. "Willem van der Zaan" op 15 december 1938 bij de Amsterdamse scheepswerf Nederlandsche Dok Maatschappij (NDM) te water gelaten. Dit marineschip van de Willem van der Zaanklasse was een mijnenlegger en het enige schip van die klasse. Het was de laatste en grootste mijnenlegger die voor de Nederlandse Marine is gebouwd en gedurende vreedetijd ingericht als opleidingschip voor adelborsten.

Willem van der Zaan is een Amsterdamse jongen die al op jonge leeftijd besluit om in zeedienst te gaan bij de Admiraliteit van Amsterdam. Het zeemansbloed lijkt bij de familie van der Zaan alom aanwezig te zijn. Naast Willem zijn ook zijn broers Huybrecht en Joris van der Zaan bij de Admiraliteit als officier in dienst, net als de zoon van Huybrecht die later ook kapitein zal worden.

Willem van der Zaan 1621-1669

Grafmonument in Oude Kerk te Amsterdam

Tijdens de Eerste Engels-Nederlandse Oorlog voert Willem van der Zaan al het bevel als extra-ordinarius kapitein over de "Prinses Aemillia" in de Slag bij de Singels op 10 december 1652 bij de kaap van Dungeness en de Shingles in Kent. Bij de Driedaagse Zeeslag van 28 februari tot en met 2 maart 1653 verliest hij zijn beide broers en neemt hij het commando over van zijn broer Joris die het bevel voerde over de "Kampen". Hier zien wij het niet ongebruikelijk fenomeen in die tijd van 'vererving' van een functie. Enkele maanden later is Willem ook aanwezig bij de Zeeslag bij Nieuwpoort op 12 en 13 juni 1653 en de Slag bij Ter Heijde op 10 augustus 1653. In 1655 wordt hij benoemd tot ordinarius kapitein en voert het bevel in 1656 over de "Zuyderhuys". In 1657 zien wij hem onder bevel van Michiel Adriaenszoon de Ruyter bij de konvooiing van schepen in de Middellandse Zee en verovert en passant twee Franse kaperschepen waarvan één schip, de "Chasseur", een oorlogsschip blijkt te zijn. Het Franse Hof blijkt dit schip clandestien op de kaapvaart te hebben gestuurd. Willem van der Zaan ontvangt voor deze verovering een gouden ereketen van de Staten-Generaal.

In de periode tussen 1658 en 1660 vinden wij Van de Zaan terug in de Oostzee als kapitein van "Huys Tijdverdrif waarmee hij deelneemt aan de Slag in de Sont, op 29 oktober 1658. De jaren daarna is hij weer te vinden in de Middellandse Zee om de Barbarijse zeerovers te bevechten. Van der Zaan voert dan het bevel over de "Middelburg" en wordt dan door De Ruyter aangewezen om de vloot van de Bey van Algiers te versterken. Willem van der Zaan verovert een kaper met 36 christenslaven en later nog een met 21 slaven, waarvoor hij respectievelijk zijn tweede en derde ereketen ontvangt.

Willem van der Zaan voert gedurende relatief korte periodes het bevel op de aan hem toegewezen schepen. Zo vinden wij hem in 1664 als waarnemend Schout-bij-Nacht terug op "t Geloof", tijdens een geheime missie in de Middellandse Zee onder bevel van Michiel de Ruyter. Het gaat hier om de verovering van West-Afrikaanse factorijen die zijn bezet door de Engelsen, met name door admiraal Robert Holmes. Aansluitend volgt een reis naar Amerika vanwaar hij in augustus 1665 terugkeert en voor de vierde maal een ereketen ontvangt. Dat ook hier de roem niet zaligmakend is blijkt uit het feit dat hij kort na zijn benoeming als kapitein op de "Gouda" wordt overweldigd door een "melancholische ziekte" ofwel last van depressiviteit.

Zijn herstel neemt enige maanden in beslag, maar van 11 tot 14 juni 1666 voert hij het bevel over de "Beschermer" in het eskader van Cornelis Tromp en neemt deel aan de Vierdaagse Zeeslag. Bij deze gevechten verovert hij de "Seven Oaks" (voormalige "Zevenwolde"). Misschien dat hij van zijn depressiviteit nog niet geheel is hersteld, waardoor hij de beslissing neemt om de "Seven Oaks" met een prijsbemanning naar Texel te sturen en met zijn eigen schip, dat behoorlijk zwaar is beschadigd, vaart hij naar Hellevoetsluis op 12 juni 1666 terwijl de strijd nog hevig woedt (De slag is een van de langste zeeslagen in de geschiedenis). Deze beslissing wordt hem zwaar aangerekend: duidelijk is afgesproken dat veroverde schepen het strijdtoneel niet zouden verlaten en voor wat betreft de herstelwerkzaamheden aan de "Beschermer" hij zijn toevlucht had moet zoeken in de Wielingen, de hoofdgeul naar de Westerschelde. Bovendien het feit dat hij op dat moment waarnemend Schout-bij-Nacht is en hij als vierde het bevel over zijn eskader heeft kan hem voor de krijgsraad brengen en hem zijn kop kosten. Echter, daar er tijdens de zeeslag ook door Tromp een aantal dubieuze beslissingen zijn genomen komt Van der Zaan er met een berisping van 3000 guldens vanaf. Ook qua status komt hij er ongeschonden van af.

Hij neemt deel aan de Tweedaagse Zeeslag op 4 en 5 augustus 1666, en aan boord heeft hij de zoon van Luitenant-Admiraal-Generaal Michiel de Ruyter, Engel Michielszoon de Ruyter. Tijdens de Tocht naar Chatham in juni 1667 maakt hij deel uit van de bemanning van de "Hollandia" bij de succesvolle aanval op de Engelse oorlogsvloot en scheepswerven onder bevel van Admiraal Michiel de Ruyter.

Op 21 juni 1667 wordt hij voorgedragen door de secretaris van de Admiraliteit van Amsterdam, David de Wildt en op 1 juli 1667 wordt hij benoemd tot Schout-bij-Nacht als opvolger van Jan Gideonsz. Verburch die op 24 augustus 1666 was benoemd tot Schout-bij-Nacht, met goedkeuring van Raadspensionaris Johan de Witt.

In maart 1669 is Willem van der Zaan ter hoogte van Marokko bij Kaap Tres Forcas in gevecht met de Algerijnse vloot en probeert het vlaggenschip te enteren. Hij wordt daarbij in de borst geraakt door een lichte kanonskogel en overlijdt niet veel later in zijn kajuit. Het ontzielde lichaam wordt teruggebracht naar Amsterdam waar Willem van der Zaan begraven wordt in de Oude Kerk. Hij laat zijn vrouw, Aegje van der Eyck (1633-1703) en een zoon, Willem van der Zaan de Jongere, na. Willem de Jongere wordt genoemd als een uitmuntend officier uit het Vierde Tijdperk.

Willem van der Zaan als naamgever.

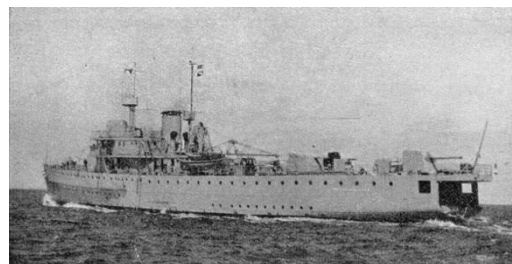
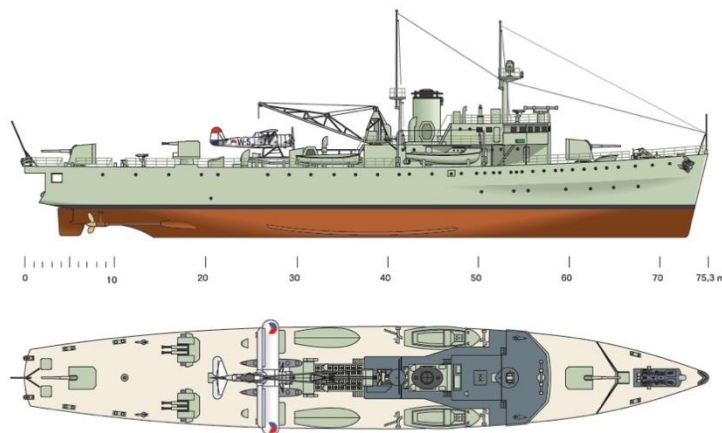
Hr. Ms. Willem van der Zaan (N 82), (F 824) en (A 880)

Op 21 augustus 1939 wordt Hr. Ms. Willem van der Zaan in dienst gesteld en wordt al op 7 mei 1940 eropuit gestuurd om versperringen te leggen in het Boomkensdiep, de Zuider Stortemelk en bij de kust van Vlieland. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog ligt de Hr. Ms. Willem van der Zaan in het Marsdiep en doorstaat een aanval door vijandelijke vliegtuigen. Daardoor is het mogelijk om gezamenlijk met de Hr. Ms. Nautilus en Hr. Ms. Jan van Brakel een mijnversperring bij de Haaksegronden te leggen. Daags daarop vertrekt de Hr. Ms. Willem van der Zaan tot de nok toe geladen met materiaal en torpedo's maar het Verenigd Koninkrijk en arriveert daar op 16 mei in Porthmouth.

Daar wordt het schip gemoderniseerd met een ASDIC-installatie en dieptebommen. Het aantal zeemijnen wordt teruggebracht tot 90, zodat er plaats kan worden gemaakt voor contact-, magnetische- en antennemijnen. Er worden acht mijnenlegacties (totaal 2.198 mijnen) uitgevoerd aan de Oostkust van Engeland en na een reparatieperiode van tien dagen wordt aan een konvooi-operatie deelgenomen. Op 13 november 1940 vertrekt Hr. Ms. Van der Zaan naar Nederlands-Indië waar het op 14 januari 1941 aankomt te Tandjong Priok. Het wordt enkele maanden gestationeerd in Batavia en vanaf 2 april tot 8 december in de Riouwarchipel in de haven van Tandjong Pinang. Op 1 maart 1942 wijkt het schip uit naar Colombo. Van daaruit wordt gedurende drie jaar deelgenomen aan het escorteren van konvooiën maar ook een enkel schip. In het laatste kwartaal van 1942 vertrekt Hr. Ms. Willem van der Zaan op 12 oktober naar het Verenigd Koninkrijk waar het op 16 november arriveert in de monding van de Theems om de volgende dag uit de vaart te worden genomen voor groot onderhoud. Na een periode van drie maanden wordt het schip weer in de vaart genomen en neemt deel aan een mijnenlegoperatie onder de codenaam Buttermilk.

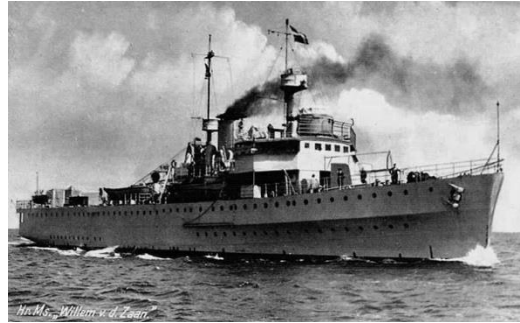
Na afloop van de Tweede Wereldoorlog keert Hr. Ms. Willem van der Zaan terug naar Nederland en ligt tot 6 augustus 1945 aan de Parkkade te Rotterdam. Daarna wordt het gereed gemaakt voor vertrek naar Nederlands-Indië op 2 september 1945. Na een term van tien maanden keert het schip op 7 juni 1946 terug in Rotterdam om op 20 maart 1947 weer naar Nederlands-Indië te vertrekken tot haar terugkeer op 1 maart 1948. In de periode van 1949 tot en met 1950 fungeerde het schip tweemaal als stationschip in de Nederlandse Antillen om eind 1950 op de Rijkswerf te Willemsoord, Den Helder, tot fregat te worden omgebouwd.

Op 27 februari 1970 wordt de Hr. Ms. Willem van der Zaan uit dienst gesteld en voor de sloop verkocht.

De laatste en tevens grootste mijnenlegger was Hr. Ms. Willem van der Zaan, hier in 1949 gefotografeerd vanaf het vliegkampship Hr. Ms. Karel Doorman.
Foto IMH.

Hr. Ms. Willem van der Zaan (F 829)

Een multifunctioneel fregat van de Karel Doormanklasse, gebouwd door de scheepswerf Koninklijke Scheldegroep te Vlissingen. De kiel werd gelegd op 6 november 1985 en de tewaterlating op 21 januari 1989. Op 28 november 1991 wordt het schip in dienst gesteld en zal ongeveer vijftien jaar dienstdoen bij de Koninklijke Marine. In die 15 jaar heeft het schip aan diverse missies deelgenomen en wordt op 22 december 2005 verkocht aan de Belgische marine. Op 25 augustus 2006 wordt het schip uit dienst gesteld en overgedragen aan de Belgische marine waar het schip onder de naam Louise-Marie (F 931) op 8 april 2008 in dienst wordt gesteld.

